

UNIVERZITET U NIŠU
EKONOMSKI FAKULTET
Časopis "EKONOMSKE TEME"
Godina izlaženja XLVII, br. 2, 2009., str. 27-41
Adresa: Trg kralja Aleksandra Ujedinitelja 11, 18000 Niš
Tel: +381 18 528 601 Fax: +381 18 523 268

BRIK ZEMLJE – POTENCIJALI I PERSPEKTIVE

Prof. dr Ljubodrag Savić*

Rezime: *Jim O' Neill, analitičar banke Goldman Saks prvi put je pomenuo 2001. godine akronim BRIK. BRIK okuplja četiri velike svetske zemlje (Brazil, Rusija, Indija i Kina), koje u poslednjih nekoliko decenija beleže impresivan rast. Pre dva milenijuma, Indija i Kina su bile centar svetske civilizacije. Ubrzavanjem razvoja industrije i svetskog kapitalizma, pre 200-250 godina, ove zemlje su izgubile korak. Perjanice globalne moći do Prvog svetskog rata su postale najrazvijenije zemlje Evrope. Savremeni period razvoja, nakon Drugog svetskog rata, a naročito od pada Berlinskog zida 1989. godine, obeležila je dominacija jedine svetske super sile – Sjedinjenih Američkih Država. Globalizacija je značajno promenila svet. Iako je bila od najveće koristi za najrazvijenije zemlje, ona je snažno podstakla i razvoj do tada uspavanih svetskih džinova, među koje se svakako ubrajaju i BRIK zemlje. Ogromni potencijali, kao i ostvareni rezultati u poslednjih nekoliko decenija, po svoj prilici će veoma brzo i značajno promeniti svetsku sliku bogastva i globalne moći. Da li su očekivanja i prognoze u vezi sa BRIK zemaljama zaista realne?*

Ključne reči: *BRIK zemlje, globalizacija, razvoj, prognoze, perspektive*

Uvod

BRIK je nova ekonomsko-politička asocijacija Brazila, Rusije, Indije i Kine, koja je nastala početkom ovog milenijuma. Početne ambicije ovih zemalja su bile da usaglase vlastite nastupe u prilično složenim i često protivrečnim međunarodnim odnosima. Najnovije zaoštavanje ekonomske

* Ekonomski fakultet Beograd
UDK 330.34; Pregledni rad
Primljeno: 17.03.2009.

krize u svetu, ubrzaće afirmaciju ove do skora neobavezne asocijacije zemalja. BRIK je, između ostalog, nastao i zbog toga što su ove četiri zemlje procenile da SAD i EU više nisu u stanju da globalne probleme uspešno rešavaju i usmeravaju u pozitivnim pravcima [13]. Potrebu jedinstvenije i čvršće akcije izvode i iz procene da će kriza u razvijenim zemljama potrajati znatno duže, zbog čega BRIK zemlje ne mogu skrštenih ruku posmatrati difuzno širenje krize po svetu, koje će pre ili kasnije i njih pogoditi. Rastuće ekonomske teškoće će vrlo brzo dovesti do zaoštavanja političkih odnosa, što može voditi suspenziji principa međunarodnog prava i rešavanja žarišta kriza drugim sredstvima. Uvažavajući ove neposredne razloge, sasvim je izvesno da je „dizanje glave“ zemalja BRIK-a motivisano naglašenom potrebom da ove četiri zemlje, saglasno ogromnom ekonomskom, političkom i vojnom potencijalu, ali i respektabilnoj vojnoj, ekonomskoj i političkoj snazi, mnogo aktivnije učestvuju u raspodeli globalne moći i kreiranju strateških pravaca budućeg razvoja planete zemlje.

Termin BRIK je prvi put 2001. pomenuo Jim O'Neill [4, str. 5] u okviru izveštaja investicione banke Goldman Saks. Prvi neformalni skup ove asocijacije zemalja desio se 2002. godine na godišnjem zasedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija. Delovanje ove grupe zemalja je bilo konsultativno sve do sastanka koji je održan 15. maja 2008, u ruskom gradu Jekaterinburgu, kada je definitivno odlučeno da ova asocijacija zemalja u narednom periodu znatno čvršće i usaglašenije reaguje povodom svih ključnih ekonomskih i političkih pitanja savremenog sveta. Osnovna platforma delovanja ovih zemalja je reaffirmacija vodeće uloge Ujedinjenih nacija, temeljene na principima vladavine međunarodnog prava. Usaglašeno zajedničko delovanje BRIK zemalja u narednom periodu će biti koncentrisano na sledećih nekoliko pitanja:

- redefinisanje Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, gde bi pored sadašnji pet stalnih članica, koje imaju pravo veta (SAD, Rusija, Velika Britanija, Francuska i Kina) taj status dobile i Indija i Brazil, ali i Nemačka i Japan.
- zalaganje preko „Grupe 20“ srednje razvijenih zemalja da se u okviru Svetske trgovinske organizacije uspostave pravedniji odnosi, u kojima ne bi bilo favorizovanja najrazvijenijih zemalja.
- zahtev vodećim međunarodnim finansijskim organizacijama, Svetskoj banci i Međunarodnom monetarnom fondu, da radikalno promene njihovo ponašanje prema zemljama u razvoju.
- uvođenje više rezervnih svetskih valuta, umesto sadašnje jedne (dolar), sa idejom da rezervna valute postane i ruska rublja.

BRIK zemlje – potencijali i perspektive

Očigledno je da BRIK zemlje imaju veoma ozbiljne ambicije da značajnije promene temeljne osnove svetskog globalnog poretka. Da li te njihove ambicije imaju realnu osnovu?

1. Pokazatelji razvoja BRIK zemalja

U poslednjoj deceniji BRIK zemlje su nesumnjivo postale epicentar svetskog ekonomskog rasta. Manje je poznato da je tempo rasta GDP-a ove grupacije, i u poslednje skoro tri decenije (1980-2007) bio dinamičniji od rasta svetskog GDP-a, ali i od GDP-a grupe najrazvijenijih zemalja poznatih pod nazivom G7 (SAD, Kanada, Japan, Velika Britanija, Francuska, Nemačka i Italija). Od 1980-2007. prosečna stopa rasta GDP-a sveta je iznosila 3,6 odsto, SAD 2,9 odsto, zemalja G7 2,3 odsto, dok je GDP zemalja BRIK-a rastao prosečno godišnje po stopi od čak 5,6 odsto [2].

Pri ocenjivanju tempa rasta moraju se imati u vidu ogromne razlike u visini GDP-a BRIK zemalja i najrazvijenijih zemalja sveta. Naravno da je lakše ostvarivati visoke stope rasta na nižem nego na višem nivou GDP-a. Ali ova grupacija zemalja je u skoro svim godinama, u poslednje tri decenije, beležila stope rasta koje su bile i po nekoliko puta više od stopa rasta sveta u celini, kao i grupacije zemalja poznatih pod nazivom G7. Razlike su naročito bile uočljive u drugoj polovini osamdesetih i nakon 2001. godine.

Najdinamičniji rast GDP-a u okviru BRIK zemalja je imala Kina. Prosečna stopa rasta njenog GDP-a u posmatраних 28 godina je iznosila 9,9%, pri čemu je u polovini analiziranog perioda bila daleko iznad 10 odsto. Najvišu stopu rasta GDP-a od 15,2 odsto, Kina je ostvarila 1984. godine. Najduži period visokog i rastućeg tempa rasta GDP-a je zabeležen od 2000. godine [11]. GDP Indije, je u posmatranom periodu rastao prosečno godišnje po 6 odsto, a intenzivniji rast je započeo 2002. godine. Za razliku od ostale tri zemlje BRIK-a, Indija je u 2007. zabeležila nižu stopu rasta nego prethodne godine, pri čemu je stopa rasta (9,3%) i dalje veoma visoka.

Druge dve zemlje, članice BRIK-a, beleže znatno skromnije stope rasta. To se naročito odnosi na Rusiju, koja se, kao zasebna zemlja, prati od 1992. godine, kada je prestao da postoji SSSR. U 5 od 7 posmatраних godina poslednje decenije XX veka, rast ruskog GDP-a je bio negativan, pri čemu je najveći pad (-12,7%) zabeležen u 1994. godini. Nova faza razvoja Rusije je otpočela 1999. godine, od kada Rusija beleži visoke i pozitivne stope rasta GDP-a od 7 odsto godišnje. Rast brazilskog BDP-a je bio znatno ujednačeniji (negativne stope rasta samo u 4 godine) ali je iznosio svega 2,7 odsto, što je na nivou rasta GDP-a Sjedinjenih Američkih Država.

I pored dinamičnijeg rasta, BRIK zemlje još uvek značajno zaostaju u odnosu na najrazvijenije zemlje. U 2007. godini prosek EU-27 je bio preko 32 hiljade dolara. Grupa G7 je bila još bogatija – preko 41 hiljade dolara – dok prosečni GDP po stanovniku u okviru BRIK zemalja nije još uvek dosegao ni 5 hiljada dolara.

Tabela 1. Bruto domaći proizvod po stanovniku, 1980-2007. (US \$)

	1980	1990	2000	2007
EU	8.312	15.424	15.519	32.314
G7	10.533	21.182	26.490	41.139
BRIK	647	1.390	1.729	4.859
Brazil	1.372	3.464	3.762	6.938
Rusija	n/a	576	1.768	9.075
Indija	255	365	442	942
Kina	313	341	946	2.483

Izvor: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, 2008.

U 2007. u odnosu na 1980 godinu, relativna razlika u visini GDP-a po stanovniku prema EU i G7 je značajno smanjena. U 1980. tadašnja EU je imala 13 puta viši GDP po stanovniku u odnosu na grupu BRIK zemalja (bez Rusije). U 2007. ta razlika je prepolovljena i iznosila je 6,6 puta. U 1980. u odnosu na BRIK zemlje (bez Rusije), GDP po stanovniku grupe G7 je bio 16,3 puta viši, dok je u 2007. razlika skoro prepolovljena (8,5 puta). Rezultati bi bili još povoljniji, da je prirodni priraštaj BRIK zemalja umereniji.

Sobzirom na dinamičan rast GDP-a i veliki broj stanovnika, tržišta BRIK zemalja imaju ogroman i rastući potencijal. Stoga i ne čudi što u savremenim uslovima globalizacije dolazi do seljenja kapaciteta iz visoko razvijenih u ove perspektivne zemlje. Sa preseljenjem starih i otvaranjem novih fabrika, ove zemlje ubrzano dobijaju nove tehnologije, upoznaju se savremenim načinima upravljanja, organizacije i marketinga. Sve je to praćeno ubrzanim prilivom stranih direktnih investicija. Novi proizvodi se delom plasiraju na domaćem tržištu, a značajan deo jeftinih i prilično kvalitetnih proizvoda se prodaje na svetskom tržištu. Početno preseljenje prljavih proizvodnji i tehnologija nižih faza prerade, ubrzano ustupa mesto visokim tehnologijama i proizvodima viših faza prerade, što BRIK zemljama pruža mogućnost visokog rasta zaposlenosti, izvoza, industrijskog razvoja i dugogodišnjeg održavanja vrlo visoke stope rasta GDP-a.

U novije vreme, a naročito u uslovima brzo rastuće svetske ekonomske krize, BRIK zemlje će biti najvažniji generator rasta svetskog

BRIK zemlje – potencijali i perspektive

GDP-a. Prve informacije ukazuju da će stope rasta kineskog GDP-a u 2009. biti snižene na 8 odsto, dok će SAD zabeležiti verovatno negativne stope rasta, što će još više smanjiti relativnu razliku u visini GDP-a po glavi stanovnika.

Najdinamičniji rast GDP-a po stanovniku je imala Rusija, tako da je od 2004. godine, među BRIK zemljama izbila na prvo mesto. U 2007. godini, GDP po stanovniku u Rusiji je prešao 9 hiljada dolara (1992. svega 576 dolara), što je povećanje od skoro 16 puta. Nakon početnog rasta, ruska privreda je sredinom 90-ih zapala u duboku krizu, koja je dovela do proglašenja bankrotstva ruskog državnog budžeta, odnosno nemogućnosti vraćanja dospelih stranih dugova. Jelcinova vladavina je obeležena rasprodajom nacionalnih bogastava kroz proces privatizacije, u kome je preko noći izrastao uzak sloj neverovatno bogatih ljudi koji su praktično kontrolisali celokupan život Rusije. Ovo je period slabog sprovođenja zakona, korupcije i neverovatno brutalnog kriminala koji je za kratko vreme od Rusije napravio veoma nesigurnu zemlju. Strani kapital je u Rusiju svraćao na kratko, samo da dobije „poreklo“, odnosno bude „opran“, pošto je uglavnom poticao iz vrlo sumnjivih izvora.

Nova etapa u razvoju Rusije je počela sa dolaskom Putina na vlast. Najpre su, vraćanjem suštinske kontrole države nad strateškim resursima, ispravljene učinjene greške u privatizaciji. Srećna okolnost za Rusiju je bio rast cena sirovina i energije, koji se desio u proteklih nekoliko godina. Ove dve važne činjenice su omogućile Rusiji da uvede red u javne finansije, vrati spoljne dugove i oformi Stabilizacioni fond od 500 milijardi dolara.

Po brzini rasta GDP-a po stanovniku, Kina se među BRIK zemljama, nalazi na drugom mestu. Čvrsta državna kontrola ključnih privrednih procesa i široka sloboda za preduzetništvo, naročiti u malim i srednjim preduzećima, su stvorili vrlo podsticajan ambijent za rast GDP-a. Otvaranje prema svetu, spektakularan rast industrije, veoma dinamičan priliv stranih direktnih investicija su umnogostručili kineski izvoz, tako da su konkurentni kineski proizvodi preplavili svet. Kao rezultat takvog koncepta razvoja, Kina je danas, zahvaljujući najvećim deviznim rezervama na svetu, postala ozbiljan izvoznik kapitala, naročito u zemlje u razvoju.

U 1980. kineski GDP po stanovniku je iznosio svega 313 dolara, odnosno manje od 1 dolara dnevno, što je opšte prihvaćena granica siromaštva. U 1992. godini kineski GDP po stanovniku je iznosio 417 dolara, a 2007. je dostigao 2.483 dolara, što je u odnosu na 1980. više od 8 puta, a prema 1992. godini povećanje od 6 puta. Očigledno je da se tempo rasta kineskog GDP-a u poslednjoj deceniji ubrzava, ali i pored toga, Kina je po visini GDP-a po stanovniku, među BRIK zemljama, na trećem mestu.

Sa 6.938 dolara GDP-a po stanovniku, Brazil se u 2007. godini nalazio na drugom mestu u okviru BRIK zemalja. Slično Rusiji i Brazil je imao teškoća, što se odrazilo na drastično smanjenje GDP-a po stanovniku, koji je 2002. godine (2.867 dolara) bio niži od GDP-a po stanovniku iz 1989. godine (3.403 dolara) Oporavak Brazila je bio spor, zbog čega je tek u 2006. godini, GDP po stanovniku (5.742 dolara) premašio ostvareni u 1998. godini. U odnosu na 1980. godinu, (1.372 dolara), brazilski GDP po stanovniku u 2007. godini je povećan za 5,1 put.

U 2007. godini, po visini GDP-a po stanovniku (942 dolara), Indija je znatno zaostajala u odnosu na ostale tri zemlje BRIK-a. Iako je prosečna stopa rasta njenog GDP-a po stanovniku, u periodu 1980-2007. godina, bila najniža, raduje činjenica da tempo njenog rasta ima pozitivne vrednosti i da se značajno ubrzava u drugom delu perioda. Kao i Kina i Indija je 1980. godine, sa GDP-om po stanovniku od svega 255 dolara, bila ispod apsolutne granice siromaštva. U 2007. u odnosu na 1980 godinu, indijski GDP po stanovniku je povećan za 3,7 puta, dok je povećanje prema 1992. godini bilo za 3 puta.

Učešće GDP-a BRIK zemalja (bez Rusije do 1992.) u GDP-u sveta u periodu 1980-2007. je povećano skoro tri puta. U isto vreme učešće grupe G7 je smanjeno sa 51,5% u 1980. godini, na 43,55 u 2007. godini, a Evropske unije sa 29,2% na 22,7%. Očigledno je da se ubrzano menja struktura svetskog GDP-a u korist grupacije BRIK zemalja.

U okviru BRIK zemalja, najdinamičniji rast učešća u svetskom GDP-u je ostvarila Kina, povećavši svoj udeo sa 2% u 1980. godini na 10,8% u 2007. godini, što predstavlja povećanje od preko 5 puta. Dvostruko povećanje je ostvarila i Indija, sa 2,2% u 1980. na 4,6% u 2007. Učešće ostale dve zemlje BRIK-a, u stvaranju svetskog GDP-a, u 2007. je bilo niže nego u 1980. odnosno 1992. godine. U Brazilu je 1980. stvarano 3,6% svetskog GDP-a, a 2007. godine 2,8%. Učešće Rusije u svetskom GDP-u 1992. je iznosilo 4,2%, a 2007. godine 3,2 %.

U poslednjih 60 godina svetski razvoj je obeležio veoma dinamičan rast spoljne trgovine. U 1948. godini ukupan obim trgovine sveta je bio veoma skroman i iznosio je svega 121 milijardu dolara. Šest decenija kasnije, 2007. godine, ukupan obim spoljne svetske trgovine je dostigao 27.587 milijardi dolara. U isto vreme, odnosno 1948. godine, izvoz sveta je iznosio samo 59 milijardi dolara, a 2007. godine je narastao na neverovatnih 13.619 milijardi dolara, što predstavlja povećanje od 231 put. Očigledno je da je rast međunarodne trgovine, odnosno izvoza, postao ključni faktor svetskog razvoja.

BRIK zemlje – potencijali i perspektive

U proteklih šest decenija značajno se promenilo učešće pojedinih zemalja, odnosno regiona u svetskom uvozu. U 1948. učešće grupe G7 je iznosilo 45,5%, a 2007. iz ove grupacije je poticalo 37,5% ukupnog svetskog izvoza. U isto vreme grupacija BRIK zemalja je povećala sopstveno učešće u svetskom izvozu sa 7,3% u 1948. na 13,7% u 2007 godini. To povećanje je pre svega rezultat neznatnog povećanja udela Rusije, i neverovatnog porasta učešća kineskog izvoza u ukupnom svetskom izvozu. Izvoz Kine je „ekspolodirao“ u poslednje dve decenije. U 1948. on je iznosio svega 0,9% od svetskog izvoza, a u 2007. je dostigao 8,9% svetskog, što je povećanje od skoro 10 puta. Nijedna druga zemlja nije zabeležila takvu ekspanziju izvoza kao Kina.

Tabela 2. Svetski izvoz (milijarde dolara i procenti)

	1948	1973	2003	2007
Izvoz – milijarde dolara	59	579	7.375	13.619
G7 - %	45,5	50,2	43,6	37,5
Nemačka	1,4	11,6	10,2	9,7
SAD	21,7	12,3	9,8	8,5
Japan	0,4	6,4	6,4	5,2
Francuska	3,4	6,3	5,3	4,1
Italija	11,3	5,1	4,1	3,6
Velika Britanija	1,8	3,8	4,1	3,2
Kanada	5,5	4,6	3,7	3,1
BRIK - %	7,3	6,3	10,1	13,7
Brazil	2,0	1,1	1,0	1,2
SSSR, Rusija	2,2	3,7	2,4	2,5
Indija	2,2	0,5	0,8	1,1
Kina	0,9	1,0	5,9	8,9

Izvor: World Trade Organization, International trade statistics 2008.

U 2007. godini, lider svetske trgovine su bile SAD, sa 11,3% učešća. Na drugom mestu je bila Nemačka, sa 8,5%, dok je Kina bila na visokom trećem mestu sa 7,7% učešća. Učešće 15 vodećih zemalja u svetskoj trgovini u 2007. godini je iznosilo 69,4%, dok je učešće ostalih zemalja sveta, među njima i ostale tri zemlje BRIK-a jedva prelazilo 30%.

Ukoliko se posmatra izvoz, poredak vodećih zemalja se menja. U 2007. Nemačka je bila na prvom mestu, sa 1.326 milijardi dolara izvoza, učešćem od 9,5% u svetskom izvozu i ostvarenom vrlo visokom stopom rasta od 20%. Kina je bila na drugom mestu, sa 1.218 milijardi dolara izvoza, učešćem od 8,7% u svetskom izvozu i zabeleženom neverovatno visokom stopom rasta od čak 26%. SAD su bile na trećem mestu sa 1.162

Ljubodrag Savić

milijarde dolara izvoza, što je činilo 8,3% ukupnog svetskog izvoza. Po visini izvoza u 2007. godini, Rusija je bila na 12 mestu, sa 355 milijardi dolara izvoza i 2,5% učešća u svetskom izvozu, Brazil na 24 mestu, sa 161 milijardom dolara izvoza i 1,2% svetskog izvoza, a Indija na 26 mestu, sa 145 milijardi izvoza i učešćem od 1% u ukupnom svetskom izvozu. Što je još važnije, stope rasta izvoza ove tri zemlje od 17%,17%, i 20% su bile vrlo visoke, što znači da će relativno učešće izvoza ovih zemalja u svetskom izvozu i u narednom periodu nastaviti tendenciju rasta.

Tabela 3. Lideri izvoza, 2007. godina - (milijarde dolara i procenti)

zemlja	rang	vrednost	učešće	godišnja stopa rasta
Nemačka	1	1.326	9,5	20
Kina	2	1.218	8,7	26
SAD	3	1.162	8,3	12
Japan	4	713	5,1	10
Francuska	5	553	4,0	12
Italija	7	492	3,5	18
Velika Britanija	8	438	3,1	-2
Kanada	10	419	3,0	8
Rusija	12	355	2,5	17
Brazil	24	161	1,2	17
India	26	145	1,0	20
Svet - ukupno		13.950	100,0	15

Izvor: World Trade Organization, International trade statistics 2008.

U 2007. Kina je bila apsolutni svetski lider u izvozu odeće (33,4% svetskog izvoza), tekstila (23,5% svetskog izvoza), kancelarijske i telekomunikacione opreme (22,9% svetskog izvoza, prosečna godišnja stopa rasta od 2001-2007 od 35%), kao i gvožđa i čelika (10,9 odsto svetskog izvoza), pri čemu je prosečna godišnja stopa rasta od 2001-2007. bila neverovatnih 42 odsto, a 2006. čak 69 odsto. Stope rasta izvoza navedenih proizvoda su bile drastično više u odnosu na zemlje, koje se nalaze na drugom i trećem mestu, što znači da treba očekivati da će Kina, bez obzira na svetsku ekonomsku kruznu i dalje ostati lider svetskog izvoza u navedenim proizvodnjama.

2. Potencijal BRIK zemalja

Nema sumnje da će globalni uticaj BRIK zemalja rasti, pošto ove četiri zemlje raspolažu sa petinom svetske teritorije i u njima živi 43 % svetskog stanovništva. S obzirom na snagu i naglašenu dinamiku razvoja BRIK zemalja, skoro je izvesno da će uskoro doći do neizbežne izmene

BRIK zemlje – potencijali i perspektive

redosleda vodećih zemalja. Naravno niko danas, naročito u vreme žestoke ekonomske krize, koja je pogodila svet, sa sigurnošću ne može prognozirati kada će se to desiti. Neki autori otvoreno sumnjaju u dugotrajnost ove moguće promene, naglašavajući da ove zemlje tek treba da se suoče sa brojnim i teškim problemima, što će znatno usporiti dinamiku njihovog razvoja.

Prema procenama banke Goldman Saks, BRIK zemlje će do 2032. godine prevazići grupaciju zemalja poznatih po nazivom G 7, a 2050. godine redosled najrazvijenijih zemalja će biti sledeći: Kina, SAD, Indija, Brazil, Rusija. Dakle, među pet vodećih zemalja, četiri bi trebalo da budu iz grupacije BRIK zemalja. Džim O' Nil, poznat kao kreator kovanice BRIK i dugogodišnji zastupnik ideje o dinamičnom napretku ove grupacije zemalja, upitan da li i dalje ostaje pri istim prognozama je odgovorio: „Nikada nisam bio siguran oko toga i zato sam uvek govorio da bi taj scenario mogao da se dogodi, a ne da će se zasigurno i dogoditi. Međutim i pored svega, ironija je da bi se ekonomski uspon pomenutih zemalja iz BRIK-a mogao desiti i brže nego što se predviđalo“ [9].

Sa kakvim potencijalom raspolažu i kakve rezultate, u odnosu na svet, ostvaruju BRIK zemlje? [12] Rusija je teritorijalno najprostranija zemlja na svetu, dok se Kina (3), Brazil (5) i Indija (7) nalaze među sedam po površini najvećih zemalja sveta. Sa preko 2,5 milijarde stanovnika, Kina i Indija su najmnogoljudnije zemlje sveta, dok su Brazil i Rusija zemlje sa najvećim prirodnim resursima na planeti. Dobra kombinacija brzo rastućih tržišta, relevantnih svetskih zaliha sirovina (Brazil) i energije (Rusija), kao i ogromne vojne moći (Rusija), obezbeđuju sasvim izvesnu perspektivu uspešnog razvoja grupacije BRIK zemalja i u narednom periodu. Prirodno je očekivati inteziviranje saradnje unutar grupacije BRIK zemalja. Naročito, kada se zna da su sve vodeće svetske institucije (MMF, Svetska banka, Svetska trgovinska organizacija) skrojene po meri najrazvijenijih zemalja, i da su najčešće u funkciji zaštite interesa bogatih i moćnih. Većina zemalja sveta, naročito nedovoljno razvijenih, se odavno zalaže za uspostavljanje pravednijih odnosa na relaciji bogati sever-siromašni jug. Ali, doskora iza snažne političke inicijative, nije stajala moćna ekonomska snaga, zbog čega su na svetskoj sceni uspostavljeni i već duže vreme funkcionišu vrlo nepravedni odnosi, temeljeni na prostom odnosu snaga bogatih i siromašnih. Uspostavljanje grupacije BRIK zemalja, po prvi put ozbiljno pretilo da dovede u pitanje dugogodišnju dominaciju najrazvijenijih zemalja, odnosno Sjedinjenih Američkih Država.

Po visini nominalnog bruto domaćeg proizvoda, Kina se nalazi na trećem mestu u svetu, dok Brazil, Rusija i Indija zauzimaju visoko 10, 11 i

12 mesto. GDP BRIK zemalja meren visinom kupovne moći je znatno viši, zbog čega je i relativna pozicija ovih zemalja u svetu povoljnija. Kina se po ovom pokazatelju svrstala na drugo mesto, dok se ostale tri BRIK zemlje nalaze među deset vodećih zemalja. Od 2001-2007. godine, tržišni potencijal Rusije je povećan za neverovatnih 630 odsto, Indije za 499 odsto, Brazila za 369 odsto i Kine za 201 odsto [4, str. 5]. Očigledno je da su tržišta ovih zemalja postala veoma važna za posustajuće privrede najrazvijenijih zemalja sveta. Kina je danas motor svetskog privrednog razvoja i izvor narastajućeg bogastva, što je između ostalog i rezultat dinamičnog rasta investicija (9 odsto godišnje), kao i vrlo visokog učešća investicija u bruto domaćem proizvodu (42 odsto).

Po nivou izvoza, Kina se nalazi na drugom mestu u svetu, Rusija na 12, Indija na 24 a Brazil na 26 mestu u svetu. Iako zbog svoje veličine i ogromnog tržišta najveći deo svojih proizvoda mogu plasirati na domaće tržište, zemlje BRIK-a, posebnu pažnju posvećuju izvozu proizvoda, što potvrđuju i podaci da Rusija izvozi trećinu vlastite proizvodnje, Kina 27 odsto, a Indija i Brazil oko 11 odsto.

Po visini suficita u tekućem bilansu plaćanja od 261,9 milijardi dolara u 2007. godini, Kina se ubedljivo nalazila na prvom mestu u svetu, što je pre svega rezultat izvanredno dobrih izvoznih performansi kineske privrede. Zahvaljujući velikim izvoznim prihodima, kao i vrlo dobrom prilivu stranih direktnih investicija (5 mesto u svetu), Kina ima najveće devizne rezerve na svetu, koje su u 2007. godini iznosile 1.492,6 milijardi dolara [11] Ove činjenice su veoma značajne, jer će u narednom, prilično neizvesnom periodu razvoja, u uslovima veoma nepredvidiveog delovanja aktuelne ekonomske krize, Kini obezbediti neophodnu stabilnost i omogućiti efikasnije suočavanje sa svim predstojećim izazovima. Poverenje u vitalnost kineske privrede je ovih dana iskazala i američka državna sekretarka, apelujući na kinesko rukovodstvo, da pomognu Americi i svetu, da lakše prebrodi tekuću ekonomsku krizu, otvorenim pozivom da još više ulažu u privredu SAD.

Zbog znatnog skoka cena sirovina i energije, Rusija je po visini suficita tekućeg bilansa plaćanja, bila na petom mestu u svetu. Dobro procenjući da visoke cene neće trajati večno, Rusija je pre izvesnog vremena formirala Stabilizacioni fond, čija je namena da obezbedi kontinuiran razvoj Rusije, i kada cene sirovina, nafte i gasa padnu. Danas, ovaj fond raspolaže sa 500 milijardi dolara, koji će znatno pomoći Rusiji da ublaži i savlada razorne efekte tekuće ekonomske krize.

Iako ostale tri BRIK zemlje nisu toliko atraktivne za priliv SDI kao Kina, po visini deviznih rezervi se svrstavaju među prvih sedam zemalja u

BRIK zemlje – potencijali i perspektive

svetu. Zaduženost pojedinih BRIK zemalja, merena odnosom javnog duga i GDP-a je veoma različita. Brazil i Indija pripadaju krugu umereno zaduženih zemalja, dok je učešće javnog duga Kine i Rusije u GDP-u vrlo nisko. U 2005. učešće javnog duga u GDP-u Brazila je iznosilo 74,9%, Indije 67%, Kine 17,9% i Rusije svega 12,8% [4, str. 78]. Po visini spoljnog duga BRIK zemlje se nalaze između 22 i 29 mesta u svetu. U 2005. godini [4, str. 77], najvišu stopu inflacije je imala Rusija, 10,9%, najnižu Kina, svega 1,6%, dok je stopa inflacije u Brazilu bila 5,7 % , a u Indiji 4 odsto.

Po potrošnji energije ove zemlje se nalaze među prvih pet zemalja u svetu. Iako karakter njihovih privreda, kao i nivo tehničko-tehnološke opremljenosti, ima za posledicu relativno visoku potrošnju energije i sirovina po jedinici proizvoda, ipak količina potrošene energije svedoči o snazi i naglašenoj dinamici razvoja ovih zemalja. U 2006. godini BRIK zemlje su trošile 18,8% ukupne svetske potrošnje nafte, pri čemu je Kina skoro udvostručila potrošnju (8,4%) u odnosu na 1995. godinu. Potrošnja nafte u Rusiji 2006. godine je iznosila skoro 5% svetske potrošnje, dok je učešće Indije bilo oko 3% a Brazila 2,5 odsto.

Po potrošnji osnovnih metala, najdinamičniji rast je zabeležen u Kini. U 2005. godini, Kina je trošila blizu 30% svetske potrošnje cinka, i više od 25% svetske potrošnje olova. Kina je takođe trošila i blizu 22% svetske potrošnje primarnog aluminijuma, oko 21% rafinisanog bakra, kao i preko 15% svetske potrošnje nikla. Rast kineske tražnje za ovim bazičnim metalima je ponovo obnovio proizvodnju u ovim tradicionalnim industrijskim granama, koje su se godinama suočavale sa brojnim teškoćama. Znatan deo njihovih kapaciteta, naročito u visoko razvijenim zemljama, je u proteklom periodu bio zatvoren. Rast tražnje i posebno cena (nekoliko puta) je doveo do talasa reindustrijalizacije i otvaranja ovih industrijskih kapaciteta širom sveta. Za razliku od visoko razvijenih zemalja, u kojima se razvoj industrije zasniva na savremenim tehnologijama i novim materijalima (optički kablovi), kineska industrijalizacija, pored novih materijala i tehnologija, značajno koristi i klasične materijale (bakarni i aluminijumski provodnici), usled čega je kineska tražnja za bazičnim materijalima u odnosu na 2000. godinu skoro duplirana.

BRIK zemlje troše preko 36% ukupne svetske potrošnje poljoprivrednih proizvoda, a Kina apsorbuje 40% svetske potrošnje pamuka. Da je reč o impresivnom razvoju svedoče i podaci o broju mobilnih telefona i internet korisnika, po čemu je Kina na prvom, a ostale BRIK zemlje na jednom od prvih 11 mesta u svetu.

3. Perspektive BRIK zemalja

Imajući u vidu ogroman napredak ostvaren u poslednjih nekoliko decenija, respektabilne potencijale za dinamičan razvoj, kao i očiglednu rešenost i spremnost da postanu uticajniji deo razvijenog sveta, Jim O'Neill je procenio da će BRIK zemlje u periodu 2006-2050. godine beležiti visoke prosečne stope rasta GDP-a. Najdinamičniji rast je prognozirano za Indiju (6,0%), zatim Kinu (4,8%), dok se za Brazil (3,7%) i naročito Rusiju (3,0%) predviđaju skromnije stope rasta. [4, str. 37] Sudeći po ovim prognozama, svet će 2050. godine prilično ličiti na onaj od pre 200-300 godina.

Pre dve hiljade godina [1, str. 49] trećina svetskog GDP-a je stvarana u Indiji, više od četvrtine u Kini, a oko 14% u Evropi, dok je učešće SAD, odnosno američkih domorodaca, bilo vrlo simbolično. Posustajanje Indije je započelo pre jednog milenijuma, a Kine od pre 200 godina. Uspon Evrope je počeo pre deset vekova, a SAD od sticanja nezavisnosti. Učvršćivanjem kapitalizma i nastankom prve industrijske revolucije, nastupio je veoma dinamičan razvoj Evrope i SAD, odnosno strmoglav pad Indije, od 1700. godine, u kojoj je stvarana četvrtina tadašnjeg svetskog GDP-a, i Kine, od 1820.godine, čiji je GDP činio skoro trećinu ondašnjeg svetskog GDP-a. Evropa je sopstveni zenit razvoja, dostigla uoči I svetskog rata, a SAD nakon završetka Drugog svetskog rata. Oporavak Kine je započeo 50-ih godina prošlog veka (pobeda socijalističke revolucije), a Indije od 1973 godine. U poslednjih pedeset godina, ubrzano se smanjuje učešće Evrope i SAD, a raste učešće Kine i Indije u svetskom GDP-u.

Tabela 4. GDP zemalja sveta - 2007. i 2050. godine (milijarde dolara)

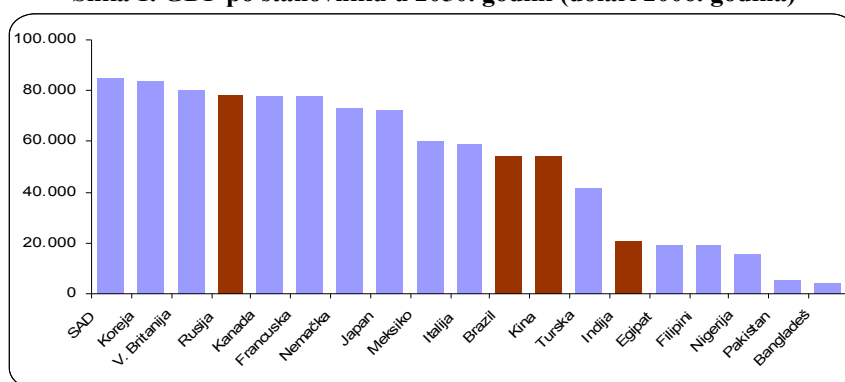
rang	GDP	zemlje	rang	GDP
2007			2050	
1	13.808	SAD	2	38.514
2	4.382	Japan	8	6.677
3	3.321	Nemačka	10	5.024
4	3.280	Kina	1	70.710
5	2.804	Velika Britanija	9	5.133
6	2.594	Francuska	12	4.592
7	2.105	Italija	18	2.950
8	1.440	Španija
9	1.436	Kanada
10	1.314	Brazil	4	11.366
11	1.290	Rusija	6	8.580
12	1.101	Indija	3	37.668
13	1.023	Meksiko	5	9.340

Izvor: www.en.wikipedia.org

BRIK zemlje – potencijali i perspektive

Ako se ostvare predviđene prognoze, redosled zemalja prema visini GDP-a, 2050. godine, značajno će se izmeniti. Kina će izbiti na prvo mesto (preko 70.000 milijardi dolara), na drugom i trećem mestu će biti SAD i Indija, (ispod 40.000 milijardi dolara), Brazil će biti na četvrtom (preko 11.000 milijardi dolara), a Rusija na šestom mestu u svetu, (iznad 8.500 milijardi dolara). Značajno će se promeniti i redosled ostalih zemalja, jer će neke razvijene zemlje, ustupiti mesto zemljama, koje danas pripadaju grupi zemalja u razvoju.

Slika 1. GDP po stanovniku u 2050. godini (dolari 2006. godina)

Izvor: BRICs and Beyond, Goldman Sachs, strana 37

I pored dinamičnog razvoja BRIK zemalja, 2050. godine, prognozira se, da će po visini GDP-a po stanovniku, samo Rusija (4 mesto) biti u klubu „bogatih“ (preko 65 hiljada dolara). Brazil i Kina će pripadati drugoj grupi (između 40-65 hiljada dolara), dok će se Indija svrstati u treću kategoriju svetskih zemalja (između 20-40 hiljada dolara).

Sobzirom na ogromne ljudske i materijalne resurse, većina analitičara budućnosti predviđa neverovatno visok rast ukupnog tržišnog potencijala u BRIK zemljama. Snažan proces urbanizacije, koji će obuhvatiti više milijardi ljudi, stvoriće ogromnu tražnju za skoro svim vrstama proizvoda, tako da se može očekivati da će ove četiri zemlje postati najvažniji generatori svetskog rasta. I što je još važnije, ogroman napredak Indije u sofisticiranim tehnologijama i Kine u hiper produkciji jeftinijih proizvoda, otvara mogućnost ozbiljne saradnje u osvajanju savremenih, moćnih i prilično jeftinih tehnologija, namenjenih pre svega trećem svetu. Već danas Indija je vrlo konkurentna u računarskom softveru, a Kina u računarskom hardveru. Indija proizvodi najjeftiniji automobil na svetu („Tata“), a Kina je nedavno lansirala satelit sa ljudskom posadom i namerno oborila svoj satelit u vasioni, demonstrirajući snagu i nivo tehničko-

tehnološkog razvoja (slično američkom „ratu zvezda“). Kina je nedavno lansirala i automobil sa najsavremenijim turbo dizel motorom, koji je znatno jeftiniji od zapadnih automobila iste klase.

Da li će se predviđene prognoze ostvariti, ostaje da se vidi, ali danas ima puno zagovornika, naročito na Zapadu, koji upozoravaju, da su prognoze o budućem razvoju BRIK zemalja, na staklenim nogama, ističući da je BRIK samo akronim za četiri najveća razvojna tržišta, a da među ovim zemljama ne postoji čvrsta ekonomska ili politička veza. Oni, takođe alarmantno ukazuju i na nepoštovanje ljudskih prava i sloboda u Kini i Rusiji, kao i na ogromno siromaštvo u Indiji, Kini i delom u Brazilu, što će pre ili kasnije dovesti do socijalnih nemira, čije su krajnje posledice u ovom trenutku nesagledive. Brazil i Indija su liberalne ekonomije, Rusija je suverena demokratija a Kina zemlja sa jedno partijskim sistemom. Indija ima dugogodišnje nerešene probleme sa Pakistanom i Sikima, Kina sa Tajvanom i Tibetom, Rusija sa nekim državama nastalim raspadom SSSR-a i Čečenijom.

Indija i naročito Kina, su veliki svetski proizvođači robe široke potrošnje, a Brazil i Rusija su veliki izvoznici prirodnih resursa. Tekuća ekonomska kriza će neminovno pogoditi i jedne i druge. Prirodni resursi su ograničeni, a cena nafte može pasti i ispod 50 dolara za barel, što kod futurista, rađa izvesnu sumnju, da je u narednom periodu moguće ostvariti prognozirani tempo razvoja BRIK zemalja.

Zaključak

Pored očiglednih teškoća, sa kojima će se u narednom periodu, neminovno suočavati BRIK zemlje, sasvim je izvesno da na svetsku scenu ubrzano stupaju dva nova ekonomska, a najverovatnije i politička diva. Kina i Indija su nekoliko hiljada godina bile civilizacijski centar sveta. Izgleda da se istorija ponavlja. Ako se stvarnost bude odijala u skladu sa predviđenim prognozama, grupacija BRIK zemalja će vrlo brzo postati nezaobilazan faktor globalne svetske moći. To rađa potencijalnu opasnost novih svetskih sukoba, jer se niko dobrovoljno i lako ne odriče stečenih pozicija (SAD odnosno G7), ali istovremeno nudi realnu osnovu da se monopolarni svet ubrzo pretvara u bipolarni, ili čak u višepolarni, u kome će se dugoročno stvoriti veoma potrebna ravnoteža među vodećim svetskim silama. Čak i ako se u potpunosti i ne ostvari predviđeni scenario svetskog razvoja u narednih nekoliko decenija, nema sumnje da će neminovno doći do ozbiljne redistribucije svetskog bogastva i globalne moći, između sadašnjih(e) i budućih svetskih sila.

Literatura

1. Angus Maddison, The World Economy, OECD, 2003.
2. International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, 2008. www.imf.org
3. Jim O'Neill, Global Economics Paper „Building Better Global Economic BRICs“, Goldman Sachs, 2001.
4. Goldman Sachs „BRICs and Beyond“, 2007.
5. World Trade Organization, International trade statistics 2008. www.wto.org
6. Istorija i perspektive BRIK-a, www.srpskadijaspora.info
7. (Naj)noviji svetski poredak, www.novosti.rs
8. Milan Purić, BRIK u 2009. www.nspm.rs
9. Svi su krivi za globalnu krizu, www.biznisscg.info
10. Zlatna rublja, www.srpskapolitika.com
11. <http://chinadataonline.org>
12. www.en.wikipedia.org
13. www.srpskadijaspora.info
14. www.wikipedia.org

BRIC COUNTRIES – POTENTIAL AND PROSPECTS

Abstract: An acronym BRIC was first mentioned in 2001 by Jim O'Neil, an analyst of the Goldman Sachs Bank. BRIC refers to four large world countries (Brazil, Russia, India and China), which have achieved an impressive growth in the last few decades. Two millennia ago, India and China were the centres of the world civilization. These countries failed to keep pace with industrial and world capitalism rapid development two hundred or two hundred and fifty years ago. Till the First World War, the countries leading in their global power became the most developed in Europe. After the Second World War and especially since the fall of the Berlin Wall in 1989, the modern period of development has been marked by the dominance of an only world super power – the United States of America. Globalization has significantly changed the world. Although it served the most developed countries best, it strongly stimulated the development of the formerly inactive world giants, among which are certainly the BRIC countries. Enormous potential and results achieved in the past few decades will probably very rapidly and considerably change the world image of wealth and global power. Are the predictions and expectations concerning the BRIC countries actually realistic?

Key words: BRIC countries, globalization, development, predictions, prospects